

ristæ illorum principiorum usu efformant practicum iudicium de honestate actionis.

(O) Page 77.

143. *Opinio proprie et stricte* accepta est nihil aliud quam *actus intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius*: id est cum timore, ne altera pars sit vera, et ea in quam fertur, sit falsa. Sic v. g. dux militiæ pendens incertus inter duos modos aggrediendi hostem, perpensis omnibus circumstantiis, unum eligit, cum formidine tamen, ne modus electus sit falsus, et alter non electus sit verus. Ex quo patet, talem assensum intellectus nostri esse imperfectum; nequit enim intellectus noster perfecte assentiri illi parti, quam formidat esse falsam (S. Thomas, I p., q. 79, a. 9).

Diximus *proprie et stricte*; nam sæpe occurrit hoc nomen et penes SS. Patres et veteres Scholasticos acceptum late et improprie, ad significandum videlicet levem quamcumque credulitatem et propensionem apparentem, nullisque sat gravibus argumentis innixam. Ex hoc autem patet quomodo opinio differat a dubio, errore et scientia: — 1. differt a dubio, quia dubium est suspensio assensus cujuslibet in quamcumque partem; — 2. ab errore tum *materiali*, quia iste est id, quod est vere falsum; tum *formali*, quia iste est assensus mentis scienter approbantis verum pro falso, vel falsum pro vero; — 3. a scientia: nam opinio semper jungitur cum formidine oppositi; scientia vero formidinem istam prorsus excludit, ita ut adherere scientiæ sit sequi certum; adherere autem opinioni sit sequi tantum probabile. Audiatur Angelicus: *Assentit intellectus alicui dupliciter: uno modo, quia ad hoc movetur ab ipso objecto...; alio modo intellectus assentit alicui, non quia sufficienter moveatur ab objecto proprio, sed per quamdam electionem voluntarie declinans in unam partem magis, quam in aliam. Et si quidem hoc sit cum dubitatione et formidine alterius partis, erit opinio; si autem sit cum certitudine absque tali formidine, erit fides* (2, 2, q. 1, a. 4).

144. Duo hic notanda sunt: — 1. opinionem probabilem a conscientia probabili differre in hoc, quod *illa* opinando iudicat aliquid esse bonum vel malum, licitum vel illicitum abstrahendo a praxi, sive ab actuali exercitio et ultimo dictamine practico; *hæc* vero iudicat actum ipsum in praxi, seu in exercitio actuali, id est cum suis omnibus circumstantiis atque hic et nunc ponendum, illumque declarat, uti bonum vel malum, licitum vel illicitum per ultimum dictamen practicum. Sic si miles, qui pergit ad bellum, non habeat nisi fallibile fundamentum (ideoque adhuc dubitatio sit) de belli iustitia, laborat conscientia

probabili. Nihilominus licite ad bellum ire potest formando sibi practicum rationis dictamen ex illo principio reflexo: *Semper obtemperandum est superiori, quamdiu certo non probetur rem esse malam*; — 2. inter opinionem et conscientiam probabilem, ac opinionem et conscientiam laxam adest discrimen latissimum. Quia conscientia et opinio probabilis habet pro suo fundamento argumenta satis gravia, quæ vel legi superioris vel libertati hominis favent; conscientia vero et opinio laxa non habet nisi argumenta levissima, quæ favent cupiditatibus.

(P) Page 80.

145. En quomodo hac de re, ad dubium omne tollendum, seipsum explicat sanctus noster (*Apol.* 5, n. 1, 3, 4):

« Quelques-uns m'attaquent en disant que je suis probabiliste: je ne suis ni probabiliste ni équiprobabiliste, de manière (*notentur verba*) que je dise qu'il est permis de suivre l'opinion également probable: je dis néanmoins... lorsqu'il y a deux opinions également probables, bien que l'opinion moins *sûre* par elle-même puisse être suivie, quoique (comme j'ai dit) la seule probabilité ne donne pas un fondement suffisant pour agir licitement; néanmoins, lorsque l'opinion qui est pour la liberté a des raisons de valeur égale à l'opposée qui est pour la loi (je dis de poids égal, parce que, si elle était de valeur moindre, nous avons déjà dit que dans ce cas il faut suivre l'opinion qui est pour la loi, car, quoique en une manière elle soit encore douteuse, le doute est au moins large), alors revient le doute strict et rigoureux, qui fait suspendre entièrement le jugement de l'esprit, si la loi existe, ou non; c'est pourquoi on ignore alors l'existence de la loi qui défend l'action. Aussi dans ce cas la loi n'est pas suffisamment promulguée; alors seulement le doute si la loi existe ou non est suffisamment promulgué. Et ainsi la loi n'étant pas suffisamment promulguée, elle ne peut pas produire l'obligation certaine de l'observer. »

146. Dices 1. *Ab usu opinionis probabilis ortæ sunt tot sententiæ in Theologia Morali valde laxæ et moribus noxiæ. Tot etiam prodierunt propositiones a summis Pontificibus condemnatæ. Ergo talis usus est proscribendus.*

R. ad 1. Falsum est ab usu opinionis vere graviterque probabilis ortum habuisse sententias laxas, opinio enim vere et graviter probabilis innititur vero et gravi fundamento, etsi possit esse falsa; sententia autem laxa omni vero et gravi fundamento caret; ergo hanc ab illa, uti affectum a causa, derivare repugnat. Morum autem corruptela oritur quidem ab usu sententiæ laxæ, hoc ipso quia caret vero et gravi fundamento: non vero ab usu opinionis vere et graviter probabilis,



ob rationem contrariam. (V. Bergier, *Dictionnaire*, v<sup>o</sup> Probabilisme.)

R. ad 2. Falsum pariter et consequenter est, ab usu dictæ opinionis ortas esse propositiones condemnatas. Istæ originem habuere vel a mentium humanarum imbecillitate, vel a nimia ingeniorum quorundam audacia atque effrænata licentia : quæ duo locum habere possunt tam in iis, qui tenent opiniones probabiles, quam in iis, qui eas despiciunt. Sane si Pontifices existimassent usum illius opinionis esse fontem tot malorum, quomodo fieri potuit, ut de rivulis obtruncandis curam haberent, fontem autem numquam extinguere voluerint : quod uno decretorio iudicio tam facile potuissent efficere?

147. Dices 2. *Usus opinionis vere graviterque probabilis in rebus moralibus est novus, et majoribus nostris inauditus: ergo amandus.*

R. Sunt utique nonnulli qui id clamitant. Sed falsum est; nam Petrus Antonius Terillus scriptor Anglus in suo celebrato Opere *De Probabilitate* clare demonstrat, tam sanctos Patres quam Scholasticos antiquos omnes vel fere omnes fuisse pro usu opinionis probabiles in rebus moralibus : et sententiam contrariam non fuisse auditam in Scholis, nisi ætate Cornelii Jansenii et sectatorum ejus. Sane si usus sententiæ cujuscumque probabilis fuisset prorsus novus non quoad terminos tantum sed etiam quoad rem et substantiam, quomodo tanta et tam subita mutatio posset explicari? quanto temporis spatium non opus fuisset ad convellendam sententiam contrariam quæ in adversariorum hypothesi per tot sæcula in Ecclesia Catholica tam profundas egisset radices? Quidquid igitur nonnulli dicant, semper verum erit, quod hac de re nobis tradit celeberrimus Segneri, veteres nempe nostros eam semper tenuisse regulam in agendo, ut : — 1. legi firmiter adhererent, quin amplius daretur vel minimus disputationi locus, quando habebatur tamquam certa; — 2. quando lex habebatur tamquam dubia, dubietatem deponere conarentur consulendo Doctores, si aderant; vel rem in natura sua per se ipsos perpendendo, si non aderant; — 3. quando opiniones Doctorum hinc inde bene perpensæ, æqualibus rationum momentis adhuc inter se differrent, tunc unicuique fas esset amplecti illam, quæ sibi magis placeret, deposita omni peccandi formidine.

148. Si attente consulatur historia Theologiæ Catholicæ, clare patebit tam inexorabilem et tam inimicem quorundam rabiem contra usum cujuscumque opinionis probabiles in rebus moralibus, tunc solum exortam esse, cum primum in Ecclesia audita est scandalosa illa, et tamquam hæretica damnata Jansenii propositio : *Aliqua Dei præcepta sunt impossibilia; deest quoque gratia, qua possibile fiunt.* Videlicet quia usus opinionis graviter probabilis facilem ac securam

adaperiebat viam ad præcepta adimplenda, quia possibile fiebant quammaxime; ideo a talibus contra hujusmodi usum acriter insurgendum fuisse nemo non videt. Id probatur etiam ex eo, quod ipsi contrariæ sententiæ patroni fateantur, statim ac pater Medina expressis verbis tradidit usum sententiæ probabilis, eam opinionem cito fuisse communissime amplexatam non solum a Scholasticis privatis, sed etiam ab ipsis celebrioribus studiorum Universitatibus ferme omnibus, ab innumeris Religiosis Institutis, a gravissimis doctissimisque Episcopis atque Prælatiis : imo a quibusdam etiam summis Pontificibus in aliquibus casibus, in quibus sic jubere videretur prudentia et charitas; eorumque resolutiones jugis norma ac regula fuerunt. Ut videre est Cap. Ex conquestione x, *de restitut. spol.*, l. II Decret. — It. cap. *Litteras tuas* XIII, eod. tit. — It. Cap. *Inquisitioni tuæ* LXIV *de sent. excomm.*, lib. V Decret. Ubi non quod tutius, sed quod in se vere probabile erat, tuta conscientia secuti sunt RR. Pontifices.

(Q) Page 81.

149. *An (quæres) auctor unus et solus sufficiat, ut aliqua opinio dicatur vere et satis graviter probabilis probabilitate extrinseca? —* Vel agitur de auctore cujuscumque notæ; vel agitur de auctore gravi, magni in Ecclesia nominis, et omni exceptione majori, uti essent v. g. S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, etc.

Si 1, non sufficit auctor ille, ut ejus opinio habeat gravem probabilitatem extrinsecam; cum ab Alexandro VII damnata sit hæc sub n. 27 propositio : *Si liber sit alicujus junioris et moderni (quæ verba utpote generalia ex Viva intelligi debent de auctore quocumque, etiam humilis notæ), debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a sede Apostolica tamquam improbabilem.* Sane cum nulla fere sit laxa sententia, quam auctor aliquis non tradiderit, jam eam sequi liceret, generali illa propositione semel admissa.

Si 2, modo nihil sit contra *Scripturam* vel communem Ecclesiæ sensum, recte possumus sequi Doctoris illius opinionem, sic dicente Angelico : *Aliquis parvæ scientiæ magis certificatur de eo, quod audit ab aliquo scientifico, quam de eo, quod sibi secundum suam rationem videtur.* Sane si ego, v. g. teneo sententiam D. Thomæ, etiam contra aliquod argumentum, quod mihi videatur probabilius, quis neget me prudenter agere, cum, mea opinione posthabita, tante auctoritati me totum omnino defero?

Ceterum regula generalis est, ut non unus, sed plures auctores graves volvantur : et quoad hoc recolatur catalogus in fine hujusce tractatus. Pro praxi notamus : — 1. illa opinio est viro docto certe pro-



habilis, quam ipse scit se diligenter excussisse, et persuasum habet, se illam absque inordinato affectu ob rationes graves, ut veram tueri; — 2. mediocriter doctus judicare potest de extrinseca opinionis probabilitate, si statum quæstionis rite intelligens, hanc inveniatur assertam ab auctoribus hujus temporis omni exceptione majoribus, id est inter Theologos omnino probatos; — 3. rudis audiens a viro, quem existimat probum, prudentem et doctum, opinionem aliquam esse certo probabilem, potest eam ut talem habere; non enim per se expendere valet nec aliud medium ipsi suppetit probabilitatem extrinsecam cognoscendi. *Gury.*

Nota : Cum doctrina nostra in præsentiarum ac semper firmemur D. Thomæ auctoritate, non abs re ducimus aliquid de tanto doctore edicere. Plurima ille scripsit sapientissime; at præcipua ejus opera præter *Commentarium in Magistrum sententiarum* sunt tum *Summa contra gentiles*, opus vere absolutissimum quod et philosophi et theologi semper suspexerunt; tum *Summa theologica*, quam in tres partes divisit, et secundam in alias duas partes, scilicet in *primam secundam* et in *secundam secundam*. Morte præventus imperfectum magnum hoc opus in quo tot veritates mire probantur, reliquit : sed additum est *Supplementum* parti tertiæ ex ejus Commentario in *Quartum librum sententiarum*. — Pars prima quæ continet quæstiones 119, agit de *Deo, Trinitate, mundo, angelis et hominibus*. Prima pars secundæ partis continet quæstiones 114, et agit de *beatitudine, habitibus, virtutibus, peccatis et vitiis, de legibus, gratia et merito*. Secunda pars partis secundæ habet quæstiones 189, et agit de *virtutibus theologis, et virtutibus cardinalibus, oppositisque vitiis, de gratiis gratis datis, de vita, statu et officiis hominum diversis*. Pars tertia habet quæstiones 90, et tractat : de *incarnatione, vita et mysteriis Christi, Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, et Pœnitentiæ in genere*. Tandem supplementum partis tertiæ quæ continet quæstiones 99, agit de *Pœnitentiæ partibus, Extrema Unctione, Ordine, Matrimonio, Resurrectione, extremo judicio, beatis et damnatis*.

(R) Page 81.

150. Hoc evenit in disciplina nostra, quod in *dogmatica et canonica*, ut præ ceteris nonnulli emineant in aliqua illarum tractationum parte, adeo ut in illa parte communi Doctorum sensu magni habeantur.

Sic quoad *Dogmaticam* principes sunt inter Patres S. Augustinus in materia *gratiæ et prædestinationis*; SS. Hilarius et Athanasius in mysterio *Trinitatis*; S. Leo M. in mysterio *Incarnationis*, etc. —

Inter Theologos vero de *Trinitate*, Vitassius; de *Gratia*, Tournely; de *Incarnatione*, Le Grand; de *Homine*, Billuart; de *Novissimis*, Dens. — De *B. V. Maria* generatim, Mazzola. — De *M. Virginis Conceptione* immaculata, Perrone, Cerri, Gual, Passaglia et Ballerini. — Sic in re Canonica cæteros antecellunt de *Beneficiis*, Garcias; de *Parochis*, Bouix et Barbosa; de *Canonicis*, Scarfantionius, itemque Bouix; de *Legatis*, De Luca; de *Reservationibus*, Rigantius; de *Dispensationibus*, Pirrus Corradus, Rosa, de Justis; de *Ordinibus*, Hallier, etc.

Ita in disciplina nostra prædicantur Bonacina, de *Censuris*; Continuator Tournely, de *Obligationibus*; Lugo et Lessius, de *Justitia et Jure*; Suarez et Alasia, de *Legibus*; Sanchez, de *Matrimonio*, et hodie maxime clarissimus Perrone. — Huc facit opus plurimis tomis distributum, *Theologiæ cursus completus ex tractatibus omnium perfectissimis ubique habitis, et a magna parte Episcoporum, necnon Theologorum Europæ catholicæ universim ad hoc interrogatorum designatis unice conflatus*, etc. Parisiis, Migne 1855. — It. *Thesaurus Theologicus*, Venetiis 1762. — It. *Thesaurus Patrum*: Introductio ad SS. Patrum lectionem, auctore Caillaud, vol. I : ubi notantur qui Patres præ ceteris consulendi in *Scripturæ* explanatione, in *morum* doctrina, in *fidei dogmatibus*, etc. — It. Opus, *De optima legendorum Patrum methodo*, auctore Natali Argonensi.

151. Sed (dices) *argumentum pessimi turba est* ex Seneca. — Respondeo : *Utilissimum est* ex D. Augustino (*maxime multitudini excellentissimæ auctoritati credere, et secundum hoc agere*). Videlicet turba quidem populi indocti certe non prodest ad mores honestandos, sed prodest perfecto auctoritas Doctorum gravium ac piorum. Ipsa ratio clamat, ubi veritas certa non apparet, pro illa parte esse præsumendum, pro qua stat major numerus sapientum. Accedit : si auctoritas hæc esset contra fidem vel bonos mores, Ecclesia neque toleraret neque sileret : *Quæ sunt* (ait Augustinus) *contra fidem aut bonam vitam, Ecclesia nec approbat, nec tacet, nec facit* (epist. 119).

152. Non negamus tot aliquando surgere male sentientes vel ex ipsis qui scientia et auctoritate pollent, ita ut in errorem inducantur (si fieri posset) etiam electi. At Dei opitulante gratia, nos (etsi totus mundus arianus videatur) firmiter perseveremus in fide Christi, in obedientia Petri; non est multitudo contra Dominum et Christum ejus; sed quod romana Sedes iniquum, injustum, sacrilegum definit, iniquum, injustum, sacrilegum est : nec hominum turba, nec doctorum cavillationes prævalere poterunt adversus eam quæ est columna veritatis et morum magistra. V. Muzzarelli, *Lettera a Sophia*.



## (8) Page 81.

153. *Casuistarum* nomine illi solent indicari Theologi Moralistæ et Tractatores, qui in usu habent res morales pæsertim graviore, post tradita principia, illustrare quibusdam dubiis vel exemplis, vel casibus practicis aut veris aut imaginatione compositis: hoc modo tyrones instruunt in Morali Theologia, ut recte valeant in Tribunali Pœnitentiæ doctrinas sibi in Scholis traditas ad casus in praxi occurrentes applicare, practicas quæstiones dissolvere, et pœnitentes optime dirigere.

Non una methodo Casuistæ quæstiones morales resolvunt. Aliqui enim sunt qui alphabetico ordine eas disponunt atque pertractant, ut Pontas, Berchorius, Scarpazza; item *Summa Sylvestrina*, *Thomisticus Ecclesiastes*, etc. — Plures vero totidem casibus particularibus ideo confictis eas edocent, ut Pontas et Scarpazza laudati, Gobat, Potestas, Scarsella, Gury, Speroni, Vigandt, Voit. — Item Facciola, *Resolutio casuum Diœcesis Novariensis*. — *Casus Conscientiæ* sub auspiciis card. Lambertini. — *Duplex Centuria casuum conscientiæ*, I. Fedeli Mediol. 1857. — De Ithuriaga, *Dissertationes in morales quæstiones*. — *La Casuistica*, Venezia, quæ pluribus voluminibus continetur; non tamen uno spiritu ac sensu omnes resolvuntur casus. — Panzuti, *Casus conscientiæ*, etc.

Cæteri tandem, qui innumeri sunt, per varios Tractatus materiam universam dividunt, atque scholastico ordine pertractant, probant et concludunt, quæstiones tamen singulas diversis practicis deductionibus illustrando. — Vid. Abelly, *Declaratio librorum et opinionum Casuistarum*. — Dissertatio P. Zaccariæ, *De Casuistarum origine, progressu ac præstantia*, p. 1, c. 6, et p. 2, c. 14. — Bergier, *Dictionnaire*, vº Casuistes. — Christianus Lupus, *in suis Operibus*. — Audisio, *Introduzione agli studi Ecclesiastici conforme ai bisogni religiosi e civili*, cap. XIII, l. III.

Notatu hic dignum est S. Ignatium de Loyola in suo opere *Exercitiorum spiritualium* inter cætera media, quibus recte sentire volumus cum matre nostra S. Ecclesia catholica, præscripsisse ut magni a nobis fiant Doctores quorum principem vocat Angelicum, et rationem affert ex eo quod ipsi dogmata *ad salutem necessaria exactius tradere* (solent) *atque definire... ad errores hæresum confutandos*.

154. *Sed* (dices) *in re morali satis est principia substantialia et generalia tradere, quibus tota dein scientia magnificenter erigatur, quin recurratur ad Casuistas*.

R. Nihil profecto esset facilius, quam universam Theologiam Moralem brevissimis principiis concludere, si tota deberet solis principiis

inniti. Quid brevius, v. g. si eam duobus illis præceptis restringas: *Declina a malo, et fac bonum*? At nemo sanus putaverit recte sic tradi posse Theologiam Moralem, scientiam tam magnam, tam gravem, tamque præstantem. Imo major difficultas in hoc consistit, ut principia generalia ad casus particulares bene ac diversimode applicentur, prout diversæ occurrunt circumstantiæ. Hoc porro est, in quo Casuistæ laborant plura dubia effingendo et tot quæstiones practicas enucleando; non enim Theologia Moralis in Ecclesia Catholica esse debet similis Theologiæ Morali Protestantium, qui Confessionem auricularem rejiciunt; quique proinde conscientiarum tranquillitati, securitati ac innocentæ haud student, sinentes, ut quisquis pro libitu vivat.

155. *Si libri evolventi sunt pro Theologia Morali addiscenda, extant libri sacræ Scripturæ veteris et novi Testamenti; extant Opera SS. Patrum; disciplinares Conciliorum canones et fidei Oracula. Quid ergo opus in libris insudare Casuistarum?*

R. 1. Indirecte: non ignoramus extare qui ita loquuntur; sed non ita loquitur S. Carolus in sua *Instructione ad Confessarios*, ubi illos enixe præmonet, ut legant ac sedulo meditentur *auctores casuum conscientiæ pertractantes*. Non ita loquitur Salesius, qui Confessarios hortatur, ut perlegant Casuistas, et signanter nominat Toletum et Reginaldum. Non ita loquitur Benedictus XIV in Bulla *Vix pervenit*, ubi monet in quæstionibus morum non *unum*, sed *plures scriptores* examinandos esse, qui moralem scientiam pertractaverint, *et magis inter ceteros prædicantur*.

R. 2. Directe: utinam in libris *Scripturæ*, Patrum, Canonum atque Conciliorum definitas inveniremus quæstiones morales! Sed primo quis ignorat ex ipsis, ut plurimum, *Scripturæ* verbis (utpote obscuris<sup>1</sup>) quæstiones hujusmodi exortas esse? — Sancti autem Patres, cum ætate sua hæreses multæ in Ecclesia ebullirent, in id fere intendebant ut res Fidei elucidarent. Scripserunt quidem etiam de moribus, sed vel in concionibus, vel in aliis circumstantiis tam modice, tam incidenter, ut non raro, ne in errorem labamur, alios legere oporteat, qui eos exponant. — Canones conciliorum disciplinares pariter modica statuerunt circa mores, et in his maxima veneratione a nobis proferuntur uti regulæ tutissimæ: et multo minus Concilia ediderunt morales resolutiones in suis oraculis; quia præcipuus eorum scopus fuit extirpare schismata et hæreses profligare.

156. *Sed si res ita est (urbebis) quomodo se gerebant Confessarii prioribus sæculis ante inductam casuisticam Theologiam?* — Jam

<sup>1</sup> II Petr. 9.



tum præter Scripturas ac Patres, Pontificum responsa ad casus particulares una cum Patrum sententiis ac Conciliorum decretis, extabant: item Ritualia et Collectiones canonum penitentialium sine numero, quos ideo *pœnitentiales* dicebant; quia per diversa et specifica peccata discurrendo propriam cuique pœnam adsignabant. — Deo autem opitulante, orta est sæculo XIII Theologia *Scholastica* et *Methodica*: et inde etiam nata est *Moralis* in usum Confessariorum, seu *Casuistica*. Hujus generis opus imprimis celebre fuit *Summa de casibus penitentialibus* concinnata a S. Raymundo, cui accessit *Confessionale* S. Bonaventuræ, quorum exemplum ceteri secuti sunt. Præstat valde hujusmodi libros legere, ut inde peccatorum gravitas dignoscatur, uti monet S. Carolus.

At cum variata sit disciplina, non amplius præstat sequi: et qui eos sequi vellet, *non solum*, ait (De Synodo, l. I, c. vii) Benedictus XIV, *rigidissimæ ethices sectatorem se ostenderet, sed rem plane impossibilem tentaret*. Imo recte ait Francolinus (in egregio Opere, *Clericus Romanus contra nimium rigorem minutus*) *veteres libros penitentiales magnificare, ut præsentis Ecclesiæ disciplinam reprehendas, impium est ac detestandum, adde et jansenisticum*.

## (T) Page 84.

157. Tametsi Jansenistarum doctrinæ vigesies et amplius a S. Sede jampridem diris devotæ fuerint, tametsi eorum dogmata sint evidentissime ferrea et homines in desperationem barbaram trahant; adhuc tamen, eheu dolor! mutato etiam nomine asseclas habent ætate nostra non paucos, qui sententias ipsas vel suis in principiis, vel in consecrariis tenere non erubescunt et fidelibus evulgare. Tæpe ac tantum erroris monstrum vivide contundit Gloriosus ac feliciter Regnans Pius Papa IX (quem Deus O. M. Ecclesiæ universalis amori, votis et bono diutissime servet incolumem) in sua prima Encyclica *Qui pluribus*, die 9 nov. anno 1846, ubi inter præcipuas inimicorum machinationes, a quibus sæculo nostro Dominicum Gregem præstat attente tueri, recenset etiam tenebrosissimas eorum insidias, *qui in vestibus ovium, cum intus sint lupi rapaces, mentita ac fraudulenta purioris pietatis et severioris virtutis ac disciplinæ specie, humiliter irrepunt, blande capiunt, molliter ligant, latenter occidunt; hominesque ab omni religionis cultu absterrent, et dominicas oves mactant atque decerpunt*.

## (U) Page 87.

158. Ut omnis quæstio circa probabile plenius dignoscatur, diversas hac de re sententias catholicorum ob oculos ponamus. Quatuor sunt:

*Prima* docet in æquali opinionum probabilitate, id est in dubio, eligendam esse opinionem, quæ stat pro lege: v. g. dubitas æque probabilibus hinc inde rationibus, num votum emiseris? teneris de voto; quia illud servare tutius est. Ita Antoine, Alasia, Concina, Patuzzi, etc.

*Secunda* sententia tenet, eo in casu eligi posse opinionem quæ favet libertati; ideo nullam prædicti voti adesse obligationem. Ita Alphonsus noster.

*Tertia* sententia probat licitum esse sequi partem minus tutam, quæ scilicet stat pro libertate, modo tamen sit vere probabilis: licet contraria opinio pro lege sit æque probabilis, imo probabilior. Unde non teneris in allato exemplo ad votum, si sit probabile quod non voveris, licet appareat probabilius ex alia parte quod voveris. Ita Voit, innumerique alii: quorum tamen fere omnes nobiscum conveniunt in re, etsi non in verbis; ut enim patet eorum Opera volendo, non ita facile excludunt opinionem probabiliorem, si ea talis sit, quam nos exposuimus, nempe *certe, sine ulla hæsitatione et notabiliter probabilior*. Si enim nonnisi levis sit præponderantia neque a nobis attenditur: et en, quo sensu S. Alphonsus in suis Dissertationibus de usu probabili tuetur, *licitum esse sequi opinionem probabilem in concursu probabilioris, modo illa gravi motivo nitatur sive intrinseco scilicet ratione, sive extrinseco nempe ex auctoritate Doctorum*.

*Quarta* demum sententia distinguit inter legem positivam et legem naturalem, ubi agitur de malo intrinseco: si dubium hinc inde æquale versetur circa legem positivam, annuit Liguorio nostro dicendi: *Lex dubia non obligat*; non ita vero si dubium illud sit circa legem naturalem. Hanc opinionem primus induxit auctor libri ipsa S. Alphonsi ætate Neapoli editi cum titulo: *Dissertationi sul diritto naturale* (tom. II, dissertazione 6, n. 6). Sed Sanctus noster non probat ullo modo eam distinctionem, ut patet ex pluribus sui Operis locis, in quibus suum principium universim defendit tam pro lege naturali, quam pro lege positiva. *Vid.* lib. III, n. 172, 177, 187, 224, 226, 368, 374, 408, 430, 441, 478, 520, 562, 569, 571, 620, 629, 700, 705, 705, 760, 770, 790, 817, 829, 862, 968, 980. — Lib. IV, n. 216, 252, 270, 274. — L. V, n. 76, 77. — L. VI, n. 905, 906, 909, 940, 941, 950, ecc. V. Fedelini, *S. Alphonsus a Liguorio se ipsum vindicans Dissertatio*. Veronæ. — Item legendus E. Avogadro, *Saggio su Socialismo*, ecc., t. II, pag. 401. Torino 1854.



## (V) Page 96.

159. Etiam concedendo quod contendunt probabilioristæ, in dubiis nempe omnibus semper standum pro lege; non tamen ita facile est demonstrare id securius et tutius esse. Qui enim hanc imponit obligationem, exponit hominem periculo peccati formalis, quia docet experientia contingere sæpius ut miseri homines hac audita doctrina, credant vel saltem dubitent inesse culpam mortalem ubi non est: sicque rerum difficultate victi, ex erronea conscientia *mortaliter* peccent et damnentur. Quapropter celeberrimus card. Pallavicini sic scribit: *Si induceretur opinio, quod semper teneremur facere actionem, quæ securior est etiam a transgressione materiali, hæc opinio non esset tutior, sed maxime exposita periculo subsequentis transgressionis formalis: quare tutior est opposita.* Unde en responsio ad difficultatem: *Multa sunt quæ tutius est facere, sed simul etiam tutius est non se credere obligatum ad ea facienda, nisi moraliter constet de tali obligatione.*

Brevius rem solvit noster auctor sic inquires: « Mais donnons, en l'abrégéant, une réponse suffisante qui ferme la bouche à tous. Je demande: Qu'exige en somme la règle des Canons? *In dubiis pars tutior eligenda est.* Bien: donc tout autant que la conscience est dans le doute (*in dubiis*), elle ne peut agir sans remords et sans péché. Mais la règle mentionnée s'applique-t-elle lorsque l'homme avec un principe réfléchi se forme un dictamen pratique moralement certain? Il sort alors du doute et des termes dont parle le texte cité, et on ne peut lui dire qu'il soit *in dubiis.* » (V. *Apolog. e Confut.*, vol. I.) — V. etiam clar. Taparelli in suo opere, *Saggio teoretico di diritto naturale*, ecc., § 262.

## TRACTATUS SECUNDUS

DE LEGIBUS GENERATIM ET ECCLESIAE  
PRÆCEPTIS

Ab illa morum regula quam proximam vocant et internam, nobis panditur via ad externam et remotam; videlicet Tractatum *De Conscientia* alter sponte sequitur *De Legibus et Ecclesiae Præceptis.*

## DISPUTATIO PRIMA

## DE LEGIBUS GENERATIM

## CAPUT PRIMUM

## DE LEGIS NATURA GENERATIM ET EJUS DIVISIONE

160. Q. 1. *Quid est lex generatim accepta?*

R. Lex generatim accepta suum, ut sentit Angelicus, nomen habet a *ligando*; quia proprium munus est legis cujuscumque subditos quasi ligare atque obstringere ad aliquid faciendum vel omittendum. Augustinus vero cum Tullio eam ab *eligendo* appellari voluit, eo quod unicuique ostendat quid eligendum sit. Potest autem lex definiri: *Regula agendorum vel omittendorum.* Sed melius definitur cum S. Thoma: *Quædam rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata*<sup>1</sup>.

161. Dicitur 1. *ordinatio*, id est præscriptio, et in hoc

<sup>1</sup> 1, 2, q. 90, a. 4. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. I, n. 90; *Homo Apost.*, tract. II, n. 4.